

VI ACa 775/10**Uzasadnienie**

M. K. i M. K. wniesli o uznanie za niedozwolone i zakazanie wykorzystywania w obrocie z konsumentami przez [...] Bank [...] w B. postanowień stosowanego przez Bank wzorca umownego o nazwie „Umowa o niekonsumencki kredyt mieszkaniowy” zawartych w § 8 ust. 1, § 16 pkt 5, § 16 pkt 8, § 19 oraz w § 29. W odniesieniu do pierwszej z klauzul o treści: „Kredyt oprocentowany jest według zmiennej stopy procentowej obowiązującej w okresach, za które naliczane są odsetki. Oprocentowanie kredytu w dniu zawarcia umowy wynosi 5.990000% w stosunku rocznym. Wysokość ustalonego oprocentowania może ulec zmianie w przypadku zmiany o co najmniej 0,25 punktu procentowego jednego z niżej wymienionych czynników

- 1) stawek WIBOR
- 2) stopy procentowej bonów skarbowych 52-tygodniowych
- 3) stopy redyskonta weksli NBP
- 4) stopy procentowej kredytu lombardowego NBP
- 5) wysokości stopy rezerw obowiązkowych.

Zmiana wysokości oprocentowania następuje z dniem wejścia w życie w bankach Uchwały Zarządu Banku zmieniającej wysokość stopy procentowej.” – powodowie wskazali, że jest ona sprzeczna z dobrymi obyczajami oraz rażąco narusza interes konsumenta ze względu na zbytnią jej ogólnikowość. Podnieśli, iż brak precyzyjności powoduje, że Bank ma możliwość kształtowania wysokości oprocentowania kredytu według swego uznania poprzez użycie nieostrego pojęcia „może ulec zmianie” oraz braku wskazania przesłanek zmiany oprocentowania kredytu. Zarzucili, iż

kwestionowane postanowienie pozwala na zmianę wysokości oprocentowania w dowolnym czasie w sposób niekorzystny dla konsumenta, nie uwzględnia możliwości zmiany oprocentowania odsetek w sposób korzystny dla konsumenta w przypadku korzystnej zmiany parametrów finansowych. Podnieśli, że kwestia oprocentowania kredytu bankowego została uregulowana w art. 69 ust. 5 oraz art. 76 Prawa bankowego, które to przepisy nakazują bankom określenie wysokości kredytu oraz warunków jego zmiany, przy czym w przypadku przyjęcia zmiennej stopy oprocentowania umowa winna określać warunki tej zmiany. Zadaniem powodów postanowienie to wypełnia przesłanki naruszenia art. 385¹ § 1 k.c. jak też art. 358³ pkt 9 k.c., zwłaszcza, że Bank zastrzegł możliwość zmian oprocentowania w dniu wejścia uchwały Zarządu, co stanowi naruszenie art. 384¹ w zw. z art. 384 § 1 k.c.

Pozwany [...] Bank [...] w B. w odpowiedzi na pozew wniósł o oddalenie powództwa. W uzasadnieniu podniósł, że załączony do pozwu dokument nie jest wzorcem umownym, gdyż powodowie pozostają stroną tej umowy składając w dniu 27 lipca 2007 r. oświadczenie woli w tym zakresie. Zdaniem pozwanego w niniejszym postępowaniu powodowie domagają się kontroli zawartej umowy i jej postanowień, zaś kontrola abstrakcyjna i in concreto nie opierają się na tych samych przesłankach. Pozwany zarzucił, iż postanowienie wskazane jako pierwsze nie wypełnia przesłanek z art. 385¹ § 1 k.c. oraz art. 385³ pkt 9 k.c. Powołując się na orzecznictwo Sądu Najwyższego podniósł, że postanowienie to nie wprowadza dysproporcji praw oraz nie prowadzi do dezinformacji konsumenta. Podkreślił, że jest ono zgodne z art. 69 ust 2 pkt 5 i art. 76 Prawa bankowego albowiem wskazuje na okoliczności, od których uzależniona jest wysokość oprocentowania kredytu. Pozwany podniósł, iż wobec tego, że zakwestionowane

postanowienie § 8 ust. 1 umowy sformułowane jest w sposób precyzyjny i jednoznaczny znajduje zastosowanie art. 385¹ § 1 zdanie drugie k.c., który uniemożliwia w takiej sytuacji uznanie postanowienia za niedozwolone, jeżeli określa ono główne świadczenie stron.

Sąd Okręgowy w Warszawie Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów wyrokiem z dnia 9 kwietnia 2010 r. uznał za niedozwolone i zakazał [...] Bankowi [...] w B. wykorzystywania w obrocie z konsumentami postanowień wzorca umowy o treści:

1. „Kredyt oprocentowany jest według zmiennej stopy procentowej obowiązującej w okresach, za które naliczane są odsetki. Wysokość ustalonego oprocentowania może ulec zmianie w przypadku zmiany o co najmniej 0,25 punktu procentowego jednego z niżej wymienionych czynników

- 1) stawek WIBOR
- 2) stopy procentowej bonów skarbowych 52-tygodniowych
- 3) stopy redyskonta weksli NBP
- 4) stopy procentowej kredytu lombardowego NBP
- 5) wysokości stopy rezerw obowiązkowych.

Zmiana wysokości oprocentowania następuje z dniem wejścia w życie w bankach Uchwały Zarządu Banku zmieniającej wysokość stopy procentowej”,

2. „Kredytobiorca zobowiązuje się do zawiadomienia Banku o istotnej zmianie sytuacji majątkowej i finansowej swojej i Poręczycieli”,
3. „Kredytobiorca zobowiązuje się do sporządzania na żądanie Banku na swój koszt operatu szacunkowego kredytowanej nieruchomości”,
4. „Bank zastrzega, a Kredytobiorca wyraża zgodę, że oświadczenie o wypowiedzeniu niniejszej umowy zostanie wysłane Kredytobiorcy listem

poleconym na ostatni wskazany przez niego adres. W przypadku nieodebrania przesyłki za datę doręczenia przyjmuje się datę pierwszego awizowania przesyłki”;

5. „Sprawy sporne wynikłe z wykonywania niniejszej umowy rozstrzygane będą przez sąd właściwy dla siedziby Banku”.

W pozostałym zakresie Sąd powództwo oddalił, zasądził od pozwanego na rzecz powodów kwotę 720 złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego, nakazał ściągnąć od pozwanego na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Warszawie kwotę 600 zł, zarządził publikację prawomocnego wyroku w Monitorze Sądowym i Gospodarczym na koszt pozwanego.

Wydając powyższe orzeczenie Sąd Okręgowy dokonał następujących ustaleń i ocen:

[...] Bank [...] w B. w obrocie gospodarczym w zakresie świadczenia usług bankowych posługuje się wzorcem umownym pod nazwą „Umowa o niekonsumencki kredyt mieszkaniowy”, w którym zawarte są kwestionowane przez powodów postanowienia. Pozwany jedynie twierdził, że powodowie nie wykazali, iż stosuje wymieniony wzorzec, a jednocześnie sam twierdził powodów, że wzorzec ten stosuje nie kwestionował, podnosząc zarzut indywidualnego negocjowania określonych postanowień. Zdaniem Sądu Okręgowego pozwany nie zakwestionował skutecznie twierdzeń powodów, że wzorzec o tej treści stosuje, gdyby bowiem tego wzorca nie stosował również wobec innych konsumentów nie powoływałby się na indywidualne negocjowanie postanowień umowy, lecz twierdziłby, że umowa była unikalna, napisana od początku do końca w toku procesu negocjacyjnego z drugą stroną.

Sąd Okręgowy wskazał, że możliwym jest wytoczenie powództwa przez osobę pozostającą w stosunku umownym zawartym na podstawie wzorca umownego oferowanego przez przedsiębiorcę. W niniejszej sprawie powodowie nie poddają pod rozwagę Sądu sposobu wykonania umowy, a jedynie treść wzorca umownego, który posłużył do skonstruowania tej konkretnej umowy.

Powołując się na treść art. 385¹ § 1 k.c. Sąd Okręgowy stwierdził, że przepis ten stanowi klauzulę generalną do oceny postanowień wzorca za niedozwolone zawierającą dwa kryteria oceny: dobre obyczaje i interes konsumenta, przy czym „interesy” konsumenta należy rozumieć szeroko, nie tylko jako interes ekonomiczny, ale też każdy inny niewymierny interes jak np. zdrowie, czas zbędnie stracony, czy uciążliwości powstałe z tak ukształtowanym postanowieniem. Koniecznym przy ocenie tych interesów w zakresie kontroli abstrakcyjnej jest zbadanie czy naruszenia te są rażące pod kątem obiektywnym wielkości poniesionych lub grożących strat i niebezpieczeństw w zakresie zbiorowego interesu konsumentów, a zatem każdego potencjalnego konsumenta.

W odniesieniu do pierwszej przytoczonej w wyroku klauzuli Sąd Okręgowy wskazał, iż klauzula ta stanowi niedozwolone postanowienie umowne w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c. Sąd Okręgowy zaznaczył, iż w myśl art. 76 Prawa bankowego nałożono na przedsiębiorców działających w sektorze bankowości obowiązek zawarcia w umowie warunków zmiany stopy procentowej kredytu nie wskazując na stopień szczegółowości tych danych. Ustalenie zmiennej stopy oprocentowania, mimo iż umożliwia przeniesienie części ryzyka kredytodawcy związanej ze zmianami gospodarczymi na konsumenta, winno być tak unormowane w umowie, by w chwili zawarcia umowy konsument mógł dokonać oceny celowości i opłacalności zaciągniętego kredytu i aby w toku spłacania kredytu zamiany

jego oprocentowania nie miały charakteru oderwanego od czynników wpływających na nie. Zakwestionowana klauzula zawiera pojęcie „może ulec zmianie”, przez co powoduje, iż nie jest wiadomym czy nastąpi jakakolwiek zmiana wysokości oprocentowania kredytu, a co za tym idzie do Banku należy dowolne uznanie zmiennych wynikających z tego postanowienia i ich wpływu na oprocentowanie udzielonego kredytu. Również fakt, iż nie jest wiadomym o ile wzrośnie oprocentowanie albowiem postanowienie to odnosi się jedynie do wzrostu o określoną wartość punktu procentowego wskazanych czynników nie zawierając informacji o sposobie wyliczenia nowego oprocentowania powoduje, że konsument nie ma możliwości dokonania analizy zasadności dokonania tej zmiany. Powyższe potęguje fakt, iż każdorazowa „zmiana wysokości oprocentowania następuje z dniem wejścia w życie w bankach Uchwały Zarządu Banku zmieniającej wysokość stopy procentowej”. Tym samym konsument o wysokości oprocentowania dowiadyuje się *post factum*, nie mogąc dokonać swobodnej oceny. Ponadto brak jest w klauzuli nie tylko miary dokonywanych zmian, ale nawet ich kierunku, przez co postanowienie to jest wysoce nieprecyzyjne, a zatem podatne na interpretację dokonywaną jednostronnie przez Bank, a mającą na celu ochronę jego własnie interesów.

Zdaniem Sądu Okręgowego, jakkolwiek wysokość oprocentowania kredytu oraz zasady dokonywania jego zmian należą do postanowień określających główne świadczenia stron umowy, to nie można przyjąć, że postanowienie zawarte w § 8 ust. 1 wzorca zostało sformułowane w sposób jednoznaczny. Z tego względu omawiana klauzula co do zasady musi zostać uznana za niedozwoloną – poza jej fragmentem w postaci zdania drugiego, w którym wskazane jest oprocentowanie kredytu w dniu zawarcia umowy, co do którego powództwo zostało oddalone.

Podzielając argumentację powodów odnośnie do charakteru pozostałych kwestionowanych postanowień wzorca Sąd Okręgowy uwzględnił powództwo w tym zakresie.

Powyższy wyrok w części, tj. w zakresie punktu I.1. dotyczącego pierwszego postanowienia umownego „Kredyt oprocentowany jest według zmiennej stopy procentowej obowiązującej w okresach, za które naliczane są odsetki. Wysokość ustalonego oprocentowania może ulec zmianie w przypadku zmiany o co najmniej 0,25 punktu procentowego jednego z niżej wymienionych czynników:

- stawek WIBOR,
- stopy procentowej bonów skarbowych 52- tygodniowych,
- stopy redyskonta weksli NBP,
- stopy procentowej kredytu lombardowego,
- wysokości stopy rezerw obowiązkowych.

Zmiana wysokości oprocentowania następuje z dniem wejścia w życie w bankach Uchwały Zarządu Banku zmieniającej wysokość stopy procentowej”(§ 8 ust. 1 umowy) – zaskarżył apelacją pozwany [...] Bank [...] w B. zarzucając:

1. naruszenie prawa materialnego przez błędną wykładnię oraz niewłaściwe zastosowanie art. 385¹ § 1 k.c. polegające na przyjęciu przez Sąd I instancji, że zakwestionowane przez powoda postanowienie kształtuje prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy i zostało sformułowane w sposób niejednoznaczny, w sytuacji gdy postanowienie to realizuje normy przepisów Prawa bankowego - art. 69 ust 1, ust. 2 pkt 5 oraz art. 76 i pozostaje zgodne z przepisami k.c.,

2. rażące naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. poprzez brak wszechstronnej oceny

materiału dowodowego zebranego w sprawie i uznanie, iż postanowienie pozostaje analogiczne do postanowień wpisanych do rejestru klauzul niedozwolonych prowadzonego przez Prezesa UOKiK na podstawie art. 479⁴⁵ k.p.c.,

3. naruszenie art. 6 k.c. oraz art. 232 zd. 1 k.p.c. poprzez ich niewłaściwe zastosowanie i przyjęcie przez Sąd I instancji, że ciężar dowodu w sprawie spoczywa jedynie na pozwanym,

4. naruszenie art. 229 k.p.c. oraz art. 230 k.p.c. poprzez ich niewłaściwe zastosowanie i przyjęcie, że okoliczności niniejszej sprawy - w zakresie zaskarżonego postanowienia - zostały przyznane oraz nie były kwestionowane przez pozwanego,

5. sprzeczność poczynionych przez sąd ustaleń faktycznych z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego,

6. naruszenie prawa procesowego - art. 328 § 2 k.p.c. poprzez błędne wyjaśnienie w uzasadnieniu wyroku podstawy prawnej wyroku z przytoczeniem przepisów prawa, co miało istotny wpływ na wynik postępowania.

Wskazując na powyższe zarzuty pozwany wniósł o zmianę wyroku w zaskarżonej części poprzez oddalenie powództwa, ewentualnie wniósł o uchylenie wyroku w tej części i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji.

Powodowie wnieśli o oddalenie apelacji.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje.

Apelacja nie jest zasadna i jako taka podlega oddaleniu.

Nie ulega kwestii, iż zainicjowane przez powodów postępowanie miało na celu dokonanie abstrakcyjnej oceny zakwestionowanych postanowień wzorca umownego, która to ocena prowadzona jest w

oderwaniu od konkretnego stosunku umownego z określonym konsumentem. Trafnie przyjął Sąd Okręgowy, iż w niniejszej sprawie powodowie nie poddają pod rozagę Sądu sposobu wykonania zawartej z Bankiem w dniu 27.07.2007 r. umowy, a jedynie treść wzorca umownego, który posłużył do skonstruowania tej konkretnej umowy. Kontrola abstrakcyjna polega na kontroli wzorca jako takiego, w oderwaniu od konkretnej umowy, której wzorzec dotyczy, a jej przedmiotem jest badanie treści postanowień wzorca, a nie praktyki ich stosowania w umowach. Wzorce umowne to jednostronne, przygotowane z góry, przed zawarciem umowy, gotowe klauzule (zbiory klauzul) w postaci warunków umów, ich wzorów, regulaminów, stosowane przez przedsiębiorcę w obrocie z konsumentami.

W świetle zebranego w sprawie materiału dowodowego nie nasuwa wątpliwości, iż pozwany Bank posługiwał się w obrocie z konsumentami wzorcem umownym o nazwie „Umowa o niekonsumencki kredyt mieszkaniowy”, który to wzorzec zawierał zakwestionowane w pozwie przez powodów postanowienia. Analizując stanowiska procesowe stron w kontekście formy oraz treści przedłożonej do akt umowy zawierającej kwestionowane postanowienia i odwołując się do zasad doświadczenia życiowego Sąd Okręgowy prawidłowo uznał, iż ostatecznie pozwany nie zakwestionował skutecznie twierdzenia powodów, że wzorzec o wskazanej treści stosuje (poza ustaleniem oprocentowania kredytu na 5.990000% w stosunku rocznym w dniu zawarcia umowy, które podlegało negocjacji). Dodatkowym argumentem pośrednio przemawiającym za trafnością stanowiska Sądu Okręgowego są zawarte w apelacji dywagacje, na gruncie art. 479³⁹ k.p.c., na temat zaprzestania stosowania wzorca. Wypada nadmienić, iż pojęcie stosowania wzorców umów w rozumieniu ww. przepisu należy wiązać z momentem zawierania umów z użyciem tego

wzorca, nie zaś z samym wykonywaniem przez strony postanowień umowy zawartej z użyciem tego wzorca (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 30.11.2004 r., VI ACa 399/04). Ciężar dowodu zaniechania stosowania wzorca spoczywa na przedsiębiorcy, którego rzeczą jest wykazanie, że nie stosuje określonych postanowień wzorca umowy powyżej sześciu miesięcy, czego pozwany w niniejszym procesie nie uczynił.

Powszechnie wiadomym jest, że w relacjach z konsumentami przy zawieraniu umów kredytowych, zwłaszcza mających charakter masowy, jak w przypadku kredytu mieszkaniowego, banki posługują się przygotowanymi przez siebie wzorcami umownymi. Redakcja umowy zawartej między stronami – zapisanie pogrubioną czcionką elementów zmiennych względem opracowanego wzorca, występowanie wykropkowanych miejsc i przekreśleń tekstu – dostarcza dowodu na powyższą okoliczność, wskazując na skonstruowanie przedmiotowej umowy w oparciu o stosowany przez pozwanego Bank wzorzec umowny. Okoliczność, iż pozwany nie został zobowiązany przez Sąd I instancji do przedłożenia dowodu w postaci wzorca umowy nie podważa prawidłowości poczynionych przez ten Sąd ustaleń odnoszących się do stosowania wzorca. W tej sytuacji podniesiony w apelacji zarzut sprzeczności ustaleń oraz naruszenia art. 229 k.p.c. i art. 230 k.p.c. nie może odnieść oczekiwanego przez skarżącego skutku.

Niezasadny jest postawiony przez skarżącego zarzut naruszenia art. 6 k.c. oraz art. 232 zd. 1 k.p.c. Pozwany za pomocą zaferowanych dowodów nie zdołał wykazać aby wymienione w zaskarżonym wyroku postanowienia wzorca umowy były przedmiotem indywidualnych negocjacji stron, a na nim spoczywał ciężar dowodu w tym zakresie. Zgodnie bowiem z przepisem art. 385¹ § 4 k.c. ciężar dowodu, że postanowienie zostało uzgodnione indywidualnie, spoczywa na tym, kto się na to powołuje. Wykazanie przez

pozwanego indywidualnego uzgodnienia spornych postanowień uchylałoby możliwość ich kontroli na podstawie przepisów art. 385¹-385³ k.c. Pozwany Bank nie obalił twierdzeń powodów co do braku indywidualnych uzgodnień zaczerpniętych z wzorca postanowień uznanych przez Sąd Okręgowy za abuzywne w zaskarżonym wyroku.

Prawidłowo Sąd Okręgowy zakwalifikował postanowienie zawarte w § 8 ust. 1 wzorca jako określające główne świadczenia stron umowy. W świetle art. 69 Prawa bankowego wysokość oprocentowania kredytu oraz zasady dokonywania jego zmian należy zaliczyć do postanowień określających główne świadczenie kredytobiorcy. Stosownie do art. 385¹ § 1 zd. 2 k.c. nie podlegają ocenie w kontekście abuzywności postanowienia umowne określające główne świadczenia stron, w tym cenę lub wynagrodzenie, jeżeli zostały sformułowane w sposób jednoznaczny. Należy dodać, iż zgodnie z zasadą transparentności wzorca, wzorzec umowny powinien być sformułowany jednoznacznie i w sposób zrozumiały. Przez pojęcie jednoznaczności, które odnosi się do treści wzorca, należy rozumieć brak wątpliwości co do znaczenia postanowień wzorca. Trafnie Sąd Okręgowy ocenił, iż ww. postanowienie nie zostało sformułowane w sposób jednoznaczny, co pozwalało na jego badanie pod kątem abuzywności.

Niejednoznaczności kwestionowanego postanowienia należy upatrywać w braku precyzyjnego określenia wpływu jaki zmiana parametrów finansowych rynku wywierać będzie na zmianę oprocentowania. W § 8 ust. 1 Bank określił czynniki, których zmiana powodować będzie zmianę pierwotnie wskazanej w umowie stopy oprocentowania kredytu, jednakże nie określił zakresu dokonywanej zmiany. O ile wyjściową do zmiany oprocentowania jest zmiana o co najmniej 0,25 punktu procentowego jednego z wymienionych czynników, o tyle brak jest ogranicznika, że oprocentowanie tylko w takim samym zakresie może ulec

zmianie. W tej sytuacji można mówić o całkowitej swobodzie Banku przy ustalaniu skali tych zmian, skoro brak jest zastrzeżenia, że zmiana oprocentowania może być dokonana jedynie w zakresie wynikającym ze zmiany wymienionych w postanowieniu parametrów. Kwestionowane postanowienie odnosi się jedynie do zmiany o określoną wartość punktu procentowego wskazanych czynników nie wskazując jak to się przekłada na wysokość oprocentowania kredytu. Wymaga podkreślenia, iż dla dokonania właściwej oceny treści postanowień w ramach kontroli abstrakcyjnej wzorca konieczne jest przyjęcie takiej ich interpretacji, która jest najmniej korzystna dla konsumenta.

Słusznie zwrócił uwagę Sąd Okręgowy, iż ustalenie zmiennej stopy oprocentowania, mimo iż umożliwia przeniesienie części ryzyka kredytodawcy związanej ze zmianami gospodarczymi na konsumenta, winno być tak unormowane w umowie, by w chwili zawarcia umowy konsument mógł dokonać oceny celowości i opłacalności zaciągniętego kredytu i aby w toku spłacania kredytu zmiany jego oprocentowania nie miały charakteru oderwanego od czynników wpływających na nie. Brak precyzji w określeniu przesłanek zmiany wysokości oprocentowania stwarza pozwanemu możliwość dowolnego kształtowania wysokości stopy oprocentowania kredytu, co może przysparzać Bankowi nieuzasadnionych korzyści kosztem kredytobiorcy. Stanowi nadto wyraz nadużycia przez pozwanego przewagi kontraktowej prowadząc do nieusprawiedliwionej dysproporcji praw i obowiązków na niekorzyść konsumenta i tym samym rażąco naruszając jego interesy. W kwestionowanej klauzuli naruszona została zasada równorzędności stron, co stanowi o jej sprzeczności z dobrymi obyczajami. Za sprzeczne z dobrymi obyczajami uznaje się działania zmierzające do niedoinformowania, dezorientacji, wywołania błędnego przekonania

konsumenta, wykorzystania jego niewiedzy lub naiwności, ukształtowania stosunku zobowiązaniowego niezgodnie z zasadą równorzędności stron.

Sąd Apelacyjny uznaje za trafne rozstrzygnięcie Sądu I instancji dzielając argumentację prawną przedstawioną w uzasadnieniu orzeczenia, które spełnia wymogi art. 328 § 2 k.p.c.

Wobec tego, iż zarzuty apelacji nie mogą prowadzić do skutecznego podważenia prawidłowości zapadłego w sprawie wyroku, Sąd Apelacyjny na mocy art. 385 k.p.c. oddalił apelację jako niezasadną. Kosztami postępowania apelacyjnego na podstawie art. 98 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. obciążono stronę przegrywającą spór w tej instancji.